

ДО ПИТАННЯ УТИЛІЗАЦІЇ ТА ЗНЕСКОДЖЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ

Дроздова О. О., Бондарева Л. В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

Проблема утилізації та знешкодження відходів дуже гостро стоїть у всьому світі і в Україні зокрема. В результаті життєдіяльності одного мешканця України, згідно статистичним даним, за рік утворюється близько тони відходів, з яких утилізується менше третини.

Медичні і фармацевтичні відходи мають свою специфіку. Зокрема, неякісні лікарські засоби, що не були належним чином утилізовані, можуть чинити небажаний біологічний вплив на рослини і тварин, а також опосередковано через питну воду і продукти харчування потрапляти в організм людини, викликаючи алергізацію організму і формування лікарської резистентності. Особливу небезпеку представляють антибіотики, антисептики, цитостатичні засоби, які, потрапляючи в оточуюче середовище, можуть суттєво порушити екологічний баланс. Медичні відходи, що містять інфікований матеріал, можуть служити джерелом поширення інфекційних захворювань. Гормональні засоби, що потрапляють у воду та ґрунт, можуть негативно вплинути на розвиток тварин.

Згідно Базельської конвенції, до якої Україна приєдналася у 1999 році, медичні та фармацевтичні відходи відносяться до категорії «небезпечних відходів» і підлягають регулюванню. «Небезпечними» вважаються відходи, що мають такі фізичні, хімічні, біологічні чи інші небезпечні властивості, які створюють або можуть створити значну небезпеку для навколишнього природного середовища і здоров'я людини та які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними. До лікарських засобів, згідно діючого законодавства України, які не підлягають подальшому використанню і, отже, підлягають утилізації та знешкодженню, відносяться:

- неякісні лікарські засоби, включаючи протерміновані ліки;
- незареєстровані лікарські засоби, крім випадків, передбачених чинним законодавством України;
- фальсифіковані лікарські засоби.

Можна виділити такі основні джерела утворення фармацевтичних та медичних відходів:

- підприємства-виробники фармацевтичних препаратів;
- медичні установи (лікарні, поліклініки, амбулаторії, санаторії та ін);
- аптеки, аптечні пункти;
- населення.

Великі підприємства-виробники фармацевтичних препаратів, як правило, мають також і відповідні ліцензії, що дозволяють самостійно утилізувати і знищувати неякісні лікарські засоби, що утворилися в процесі виробництва з порушенням технології, або з вичерпаним терміном придатності, прийняті назад від покупців згідно з умовами договору.

У медичних установах керуються «Методикою роздільного збирання побутових відходів» (пункт 1.8), затвердженою Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України № 133 від 01 серпня

2011 року, якою зокрема передбачено окремий збір небезпечних відходів у складі побутових відходів у контейнери червоного кольору з їх відділенням на етапі збирання чи сортування з подальшою їх передачею спеціалізованим підприємствам, що мають ліцензії на здійснювання операцій у сфері поводження з небезпечними відходами.

Аптечні заклади при виявленні неякісних медикаментів або повертають їх постачальнику (якщо це передбачено договором), або передають неякісні лікарські засоби спеціалізованим підприємствам, що мають ліцензії на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами.

Проблема утилізації та знешкодження фармацевтичних відходів, що утворилися у населення, в Україні на даний момент залишається неврегульованою. Населення не поінформоване стосовно безпеки, яку тягне за собою неправильне поводження з відходами лікарських засобів, не має інформації стосовно можливих методів знешкодження неякісних і протермінованих ліків у домашніх умовах, не створені умови для прийому фармацевтичних відходів, що утворилися у населення з метою подальшої їх передачі відповідним структурам, що мають ліцензії на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами.

Спільною настановою Міжнародної Фармацевтичної Федерації/Всесвітньої організації охорони здоров'я з Належною Аптечною Практикою «Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних послуг», що була прийнята Верховною Радою України 01.01.2011 року, визначено чотири головні ролі, де очікується залучення або нагляд фармацевтів з боку суспільства та громадян. Першою роллю є «Виготовлення, отримання, зберігання, безпека, розповсюдження, застосування, відпуск і утилізація виробів медичного призначення». Вищенаведеною Наставою встановлено мінімальні національні стандарти з утилізації лікарських препаратів і виробів медичного призначення. Так, зокрема, передбачено зобов'язання для фармацевта «встановити безпечний спосіб утилізації відходів ліків у лікарні і/або аптеці громади, щоб заохочувати пацієнтів і громадськість повертати прострочені або непотрібні їм лікарські засоби і медичні пристрої. Крім того, фармацевти повинні надавати відповідну інформацію пацієнтам про те, як безпечно утилізувати прострочені або непотрібні їм лікарські засоби». Для реалізації цієї вимоги слід вирішити на законодавчому рівні наступні питання:

- визначити суб'єкти збору/прийому від населення фармацевтичних відходів
- розробити алгоритм збору/прийому від населення фармацевтичних відходів;
- проводити інформаційну роботу з населенням з питання необхідності відповідального підходу до збору, утилізації та знешкодження фармацевтичних відходів
- розробити систему контролю за утилізацією та знешкодженням фармацевтичних відходів, що утворилися у населення;
- внести зміни до законодавства України з метою спрощення вимог до поводження з фармацевтичним відходами, знищення та утилізація яких не потребують наявності спеціального обладнання і можуть бути проведені населенням самостійно.

Висновки: Нормативно-правова база України потребує подальшого вдосконалення спектру питань утилізації і знешкодження фармацевтичних відходів, зокрема, існує об'єктивна необхідність у розробці комплексного підходу регулювання утилізації та знешкодження фармацевтичних відходів.